
Anmeldelser

ved læsningen. I sig selv er dette ganske afslørende: Måske står Le Clézio til syvende og sidst lige så fremmed over for de indianske kulturer som de spanske erobrere gjorde?

Julio Hans Casado Jensen

Glimrende fravær

Maurice Blanchot: *Orfeus' blik og andre essays*, Gyldendal 1994, 209 s.

*

1. Tager man det første, det bedste bind af den franske litteraturfilosof Maurice Blanchot, fx en af Gallimards mange fortrinlige billigbogsudgaver, vil man som regel på første side finde denne selvpræsentation af forfatteren, brilliant i al sin beskedenhed: "Maurice Blanchot, *romancier* og kritiker, er født i 1907. Hans liv er helt og holdent viet litteraturen og den stilhed, som er dens særkende". I den århusianske litterat Carsten Madsens nyligt udgivne udvalg af Blanchot på dansk - *Orfeus' blik og andre essays* - glimrer dette prosa-distikon ved sit fravær, - rimeligvis for at give plads for en mere ordrig introduktion, skrevet i samarbejde med den københavnske litterat Frederik Tygstrup. Her er vi til gengæld helt og holdent tilbage i samtiden, som vi kender den, og som vi kender os selv (og kun os selv) i den: hvor Blanchot - om så blot for et øjeblik - vækker den sublime forestilling om et liv helt og holdent viet en sag (*in casu* litteraturen), diverteres vi på disse sider i højere grad med journalistiske flovser, - som at Blanchots forfatterskab er "ganske omfattende", skønt han "debuterede forholdsvist sent", osv. - en "stil" der, med endnu en kliché fra denne sammenhæng, kun "kan lede tanken hen på" WeekendAvissens bogtillæg. - Men hvem ved: måske var dét netop den "stilhed", de bad om, ordene

Anmeldelser

og deres forfatter? "Maurice Blanchot, *romancier* og kritiker, er født i 1907. Hans liv er helt og holdent viet litteraturen og den stilhed, som er dens særkende..."

Subtilitet til side: Madsens og Tygstrups indledning til denne i øvrigt prisværdige udgivelse er virkelig skrevet i et yderst beklageligt - halvt servilt, halvt overlegent - tonefald, som *der Psychologe* (for et øjeblik at tale med Nietzsche) genkender som symptomatisk for en akademisme, der dybest set ikke forstår, hvad den taler om, men som desuagtet er pinligt bevidst om at det af "man" regnes for at være af overordentlig betydning. Ophobningen af kulturjournalistiske besværgelser (en slags intellektuelt damebladssprog) siger alt om den nervøsitet, der ligger under en sådan diskurs; alene fra første afsnit således: "... en overraskende præcis karakteristik ... en intens opmærksomhed ... har været domineret af ... en umådelig inspiration...". Det er en retorik der - eftersom den i dén grad ikke ved (og ikke vil vide), hvad den gør - når som helst kan kamme over, - og ind imellem faktisk gør det, som når talen er om "en mere eller mere (*sic*) vellykket fremstilling". Den læser, som allerede véd at han vil læse Blanchot, kan roligt springe dette intetsigende forord over; den læser, der søger en genvej, ligeledes...

Hvad der glimrer ved sit fravær i denne præsentation af otte repræsentative essays fra hvad der cirka udgør den første halvdel (hvorfor i øvrigt denne begrænsning?) af Blanchots filosofisk-kritiske virksomhed - fra 1949 til 1969 - er: *manden selv*. Der findes rigtignok intet *billede* (foto, portræt)

af Blanchot, og dette er blot den nødvendige udskæring i pap (for kulturjournalisterne) af hvad vi her allerede har stiftet bekendtskab med som idéen om et liv helt og holdent viet skriften. Det betyder imidlertid ikke - og det er åbenbart ikke mindre nødvendigt at betone dette - at man kan tillade sig slet og ret at *ignorere* spørgsmålet om biografien - om historien, politikken, erotikken, osv. omkring forfatterskabet. Læseren er i sin gode ret til at spørge om hvad Madsen og Tygstrup (omend muligvis *mauvaise foi*) synes at tage for givet, nemlig: hvem fanden er denne Blanchot, og hvori består hans betydning? Hvad foretog han sig fx før han "debuterede"? (- såfremt han virkelig er en betydelig forfatter, er det nemlig af største vigtighed, hvad han gjorde, da han *ikke* skrev!). Vi tvinges imidlertid her til at supplere med andre kilder; lad mig ved denne lejlighed blot henvise til en enkelt, nemlig den svenske Blanchot-kender Horace Engdahl, som i sin seneste bog *Beröringens ABC* (1994) vier et særligt kapitel til Blanchots virksomhed i 30'erne - som højre-ekstremistisk, national-katolsk propagandist (!). Er denne "baggrund" uden betydning for forståelsen af Blanchots senere, ejendommeligt "dunkle" og nærmest demonstrativt esoteriske litteraturontologi? Ja, hvad ved jeg: måske er det virkelig uden betydning, - ligesom hans senere engagement i Algeriekonflikten, hans mellemværende med kommunismen og maj 68, hans dom over Heideggers tavshed om jødeudryddelsen...?

Ja, måske er alt dette virkelig ligegyldigt, - eller måske ligger det simpelthen bare uden for en litteraturhistorikers horisont i

Anmeldelser

90'erne, under Bertel Haarders totalt forvaltede universitet, dette elementære: *at litteraturen og filosofien indtil 1980 ikke kunne tænke sig selv uden politikken*. I hvert fald glimrer også denne diskussion her ved sit fravær, - og jeg bilder mig ikke ind med disse bemærkninger at vække den: den er givetvis allerede dødfødt. For øvrigt er den gennemgående useelvstændighed i Madsens og Tygstrups forord åbenbart blot et udtryk for hele konceptets afhængighed af et amerikansk forbillede, - hvorfra det sågar har hentet titlen: *The Gaze of Orpheus and Other Literary Essays* (ed. P. Adams Sitney, New York, 1981). Således fungerer nu engang vor tids *fast criticism*; lad os, i dens egen ånd, haste videre til noget helt andet!

2. Ovenstående indvendinger mod præsentationen af dette textudvalg anfægter naturligvis ikke umiddelbart selve teksterne, således som de nu - omsider - foreligger på dansk. Her må man tværtimod sige at Carsten Madsen har gjort en beundringsværdig filologisk indsats. - Ét enkelt eksempel er så frappant, at jeg prompte må viderebringe det. I essayet om *Inspirationen* (1955) - som er et af bogens absolutte højdepunkter, så meget mere som det på overfladen handler om "alt muligt andet" - skriver Blanchot om "det uforbeholdne fraværs anonyme, synlige spor" som den egentlige betydning af surrealisternes "automatskrift". Imidlertid har Madsen kunnet vise, at der i tidligere udgaver af denne text ikke stod "fravær", men tværtimod - "nærvær"! Over for en sådan vaklen mellem kontrære termer, må oversætteren afkræve forfatteren selv en

forklaring, - og minsandten om det ikke viser sig, at det (efter alt at dømmes) er selveste Derrida der (endnu en gang) har gjort sig uheldigt bemærket: filosofen har ladet digteren forstå, at eftersom Hölderlin erklærede nærværets umulighed, og udtrykket "nærværets fravær" ville minde for meget om Heidegger, ja så måtte det, Blanchot i virkeligheden mente, jo være "fravær". Og som det til det yderste imødekommende, nærmest selvudslettende menneske, Blanchot er (en forfatter uden "egen stil", ifølge Sartre), skiftede han da beredvilligt "nærvær" ud med "fravær". *Pointen* ved denne - på mere end én måde sigende - episode, nemlig at Blanchot egentlig er *ligeglad*, at han (som gammel dialektiker) ikke deler Derridas tvangsforestillinger om at nogen ord er mere "metafysiske" end andre, glimrer ganske vist her... nå ja, *passons*...

Hvad jeg ville sige, var at disse vanskelige tekster på mange måder er udmærket oversat. Det er en utaknemmelig opgave at oversætte dette spekulative fransk, der tilmed har sin klangbund i tysk filosofi, som stadig ikke er rigtigt indarbejdet herhjemme (hvornår ser vi en dansk oversættelse af blot et udvalg af Alexandre Kojèves Hegel-forelæsninger - uden hvilke ingen Blanchot, ingen Bataille, ingen Lacan, Merleau-Ponty, Derrida...?). - Hvorledes skal man fx oversætte "*le dehors*"? "Det udenfor", som Madsen foreslår, er naturligvis ikke rigtig rigtigt, fordi "udenfor" derved bliver prædikat, hvor det skulle være "substans"; men "det som er udenfor", "det udenfor-værende", "det transcendent", eller hvad man ellers kunne finde på, er af samme grund endnu værre.

Anmeldelser

Vi stilles simpelthen over for det national-ontologiske spørgsmål: hvorfor kan vi på dansk ikke substantivere et stedsadverbium? Tag den...! - Eller tag problemet med oversættelsen af "*il - le neutre*": Blanchot læser oprindeligt ud fra Kafka (i et essay fra 1949) en overgang fra "expressionistisk" *Ich* til distanceret *Er*; men denne kategori, oversat til fransk som *je/il*, får derefter - alene af den grund at *il* på fransk oversætter både tysk hankøn og intetkøn - en mer-betydning af neutralitet, som bliver en bærende tankefigur hos Blanchot fremover, således at den i *Den narrative stemme* fra 1964 formentlig slet ikke længere kan oversættes tilbage til germansk (selvom "den" - stemmen, personen, upersonen, fortællingen, historien - nok alligevel ville være at foretrække for Madsens mere filologisk (men mindre kønspolitisk) korrekte "han").

Netop på denne baggrund af "objektiv" vanskelighed må man imidlertid sige at Madsen har gjort det godt: overhovedet at give sig i kast med den mere end 50 sider lange, stærkt hegelianiserende, *Litteraturen og retten til døden* (1949), som åbner dette udvalg, kræver mod, hvis ikke dumdristighed; og dog er netop denne text - skønt den stilistisk står betydeligt tilbage for de senere tekster, hvor dialektikken som erkendelsesideal afløses af den mallarmé'ske prægnans - måske den mest aktuelle, i betydningen: den som vil kunne kaste mest grus i selvfølgeliggørelsesmaskineriet. I betragtning af vore dages distriktspsykiatriske litteraturoffentlighed, hvor det synes alment accepteret at man bliver "forfatter" netop i det omfang, man ikke på anden vis kan få opmærksom-

hed, er det i hvert fald velgørende at læse en passage som følgende: "Forfatteren ser sig selv i Revolutionen; han drages imod den, fordi den er øjeblikket hvor litteraturen bliver historie. Den er litteraturens sandhed. En forfatter, som ikke - af selve det at skrive - føres til at tænke: Jeg er revolutionen, kun friheden får mig til at skrive, er ikke nogen virkelig forfatter". - Men, vil man sige: er det ikke bare forlængst tilbagelagt tidsånd? Er vi ikke kommet så langt længere i dag? Det kan disse tekster naturligvis ikke have en mening om (og forordet vil ikke); det kan kun afgøres, idet vi læser dem (igen - eller for første gang) og søger, i os selv og vor gloriøse "samtid", svar på de spørgsmål, som de stiller os. Det er ikke altid behagelige spørgsmål; men deri ligger netop deres berettigelse. Og dermed denne udgivelses.

3. Er der endnu noget glemt eller oversat? Jo, forresten: det ser ud til at Maurice Blanchot tre gange er blevet oversat i det danske litteraturtidsskrift *Den Blå Port*, nemlig i numrene 11/89, 21/92 og 23/92. Heraf er de to første anført i Carsten Madsens fortegnelse over "Skandinaviske oversættelser"; den tredje - *Hvad er det med kritikken?* (1963), på dansk ved undertegnede - glimrer, med forlov, ved sit fravær. Denne forglemmelse (for selvfølgelig er der tale om en forglemmelse, og ikke om et overlagt brud på videnskabelig metode eller etik) står som den smukkeste illustration af en ægte blanchot'sk tanke: at *ingen kan eje skriften*, at ingen nogensinde kan påtage sig et andet forfatternavn og egenmægtigt repræsentere

Anmeldelser

det. Der har altid været nogen før eller er allerede kommet nogen efter. Den der skriver, er allerede glemt.

Kasper Nefer Olsen

Desillusionens moderne mulighed

Henning Goldbæk: *En beduin ved navn Gustave*, Museum Tusculanums Forlag, 1994

*

Bitre viden som man drager af rejsen!
verden, monoton, og lille, i dag,
i går, imorgen, altid viser den os vores
billede:

en oase af skræk i en ørken af lede!

fra Baudelaire "Rejsen", 1859

Henning Goldbæk har sat *En beduin ved navn Gustave* sammen af tre litteraturanalytiske og -teoretiske essays, som alligevel ikke er mere adskilte tematisk og stilmæssigt end at de kan løbe sammen for læseren som én tekst. Den handler om at rejse til 'Orienten' omkring 1850, om nye rejseerfaringers æstetiske bearbejdelse hos Gustave Flaubert, Charles Baudelaire og Maxime du Camp (fotograf m.m.), og ikke mindst om det civilisationsteoretiske dobbeltperspektiv der viser sig i post-romantikernes litteratur.

Essay-formen er både befordrende og begrænsende: Slalomløbet mellem litterære analyser, de enkelte pointer, den teoretiske polemik og tilbage til værkerne igen uden erklæret styr bliver af og til forvirrende, og de teoretiske afsnit kan selvfølgelig uddybes. Men det altdominerende indtryk er, at essayistikken fungerer for Goldbæk - bogen er god at flyve igennem og klog at dykke ned i.